

његова појединачна дела и расветљавају утицај и рецепцију његових богословских списа од антике до савремене епохе.

Св. Атанасије Велики је стајао у средишту теолошких контроверзи у 4. веку по рођењу Христовом. Био је и остао један од највећих ауторитета патристичког учења и предања. Мишљења о месту и улози Светог Атанасија Великог у историји Цркве су подељена, односно оно што би се назвало *communis opinio* не постоји. Отуда је, сходно намери приређивача овог зборника Петера Геменхарта, циљ био да се представе различита мишљења о личности Св. Атанасија у контексту историје Цркве у 4. веку.

Приручник о Св. Атанасију Великог – Athanasius Handbuch –

омогућује нове погледе у његов вишеслојни опус и живот, као и у историју пријема његовог учења. Овај „мануал“ је идеална лектира за студенте, професоре и све заинтересоване за историју старе Цркве и омогућује дубљи и свестранији прилаз капиталном делу светитеља. Приручник је отуда и позив да се диференцирани погледи и отворена питања тематизују. Ова књига уједно представља готово идеалну парадигму интернационалног, интердисциплинарног и интерконфесионалног приступа научној грађи, као и пример високог нивоа изучавања дела Св. Атанасија Великог. Патристичке студије су овим „Приручником“ знатно обогачене.

Зоран Андрић

Helmut Schmidt: Religion in der Verantwortung: Gefährdungen des Friedens im Zeitalter der Globalisierung

Propyläen Verlag 2011, 256 стр. ; 22 cm

ISBN: 978–3549074091

Идеалистичка нада

Мир у свету битно зависи од тога у којој мери „представници светских религија озбиљно схватају своју одговорност за мир и своје вернике упућују на узајамно уважавање и толерантност“. Овај цитат сабија у орахову љуску фацит најновије књиге Хелмута Шмита, бившег канце-

лара Савезне Републике Немачке (1974–1982), деведесетдвогодишњег мудрог политичара и државника, објављене под насловом *Религија у одговорности*. Шмитова расуђивања о збивањима у свету – која немачки медији радо преносе – представљају прецизну иглу на компасу политичког дискурса, односно оно што би се могло означити са

leading opinion. Шмит је у Немачкој персонифицирана морална инстанца, харизматични ауторитет и нека врста Grand Seigneur-а интернационалне политике. Он је и аутор већег броја бестселера и један од најчитанијих и најуваженијих интелектуалаца Немачке. Најновију књигу Хелмута Шмита – *Религија у одговорности: угрожавање мира у доба глобализације* – чини збирка хетерогених, али основној теми прилагођених чланака и говора које је аутор од 1970. године до данас објавио или произнео. Они се тематски преплићу и допуњују, градећи кохерентну конструкцију у чијим је фундаментима положен појам одговорности у диференцираним семантичким преломима. Шмит признаје да је, упркос томе што његова религиозност није била „посебно изражена“, свагда имао разумевања за „метафизичку потребу људи за оријентацијом“ кроз религију. Парадоксално, та чињеница је за Шмита разумљива, упркос тековинама просветитељства.

„Онај ко је у религији нашао своје упориште, тај не сме бити од ње одлучен“, аподиктичан је Шмит. У време харајућег ужаса националсоцијалиста, Шмит се, и мимо скепсе, у цркви венчао. Шмит вели да је кроз црквено венчање била изражена „морална нада“, која је била „идеалистичка и наивна“. Политич-

ке партије које у свом програму имају предикат „хришћанска“ (Хришћанско-социјална или Хришћанско-демократска унија), за Шмита су „пад у средњовековље“. Но и поред тога, Шмит је остао хришћанин. „Ја себе сматрам хришћанином и остајем у Цркви“. На једном месту, Шмит се присећа како му је ондашњи бечки кардинал Кениг говорио о снази молитава у тешким ситуацијама. „Ми Немци не можемо живети једни са другима у миру без обавеза и врлина које су настале на тлу хришћанства“. Теме о којима Шмит расправља, између осталог, садржане су у његовим делима *Политика и етика*, *Нужности глобалних етичких кришеријума*, *300. годишњица рођења Јохана Себастјана Баха*, као и *Неојходности религијске толеранције у доба глобализације*.

Шмит је током своје државничке каријере био у постојаним дијалозима са проминентним личностима. Тако он парафразира негдашњег египатског председника Садата, за кога га је везивала дубока наклоност и лично пријатељство: „Јевреји, хришћани и муслимани имају заједнички корен вере“. То монотеистичко начело представља јемство на коме би требало да се гради узајамно поверење. Шмит је, благодарећи познанству са негдашњим јапанским премијером Такео Фукудом, стекао увид у будистичко и конфу-

чијанско духовно предање. Мир и заједништво су, упркос свим разликама, међу свим људима могући. Моралне вредности појединачних религија у већој мери те религије спајају но што их раздвајају, категорично закључује Шмит. Он у начелу сумња у концепт мисионарства. Шмит држи до фундаменталне одвојености државе од религије. За њега је Хантингтонова теза о „судару цивилизација“ (*Clash of Civilisations*, 1983) реалистичан сценарио: „Ко другоме намеће своју религију, тај неминовно проузрокује сукобе, а у појединачним случајевима и ратове“. Као решење за религијску и идеолошку толеранцију, Шмит се опредељује за синкретистички светски етос (*Weltethos*), односно за иницијативу швајцарског теолога Ханс Кинга. У Шмитовим идејама се на оригиналан начин сједињују идеје Кантовог списа о

„Вечном миру“ са етичком одговорношћу Макса Вебера и начелом одговорности Ханса Јонаса, спојеним са постулатима међународног права (рецимо оних о немешању једне државе у надлежности друге). Шмитов скептичко-песимистички поглед на свет стоји у стратегијској равнотежи са прагматичком мудрошћу Нестора интернационалне политике. Шмитов дискурс – универзални иренизам, односно апел за мирољубивом коегзистенцијом међу религијама и идеологијама – узноси га у плејаду харизматичних и визионарних државника који су знали да религија у *res publica* представља стуб и утврђење истине без које ниједна заједница не може опстати. Иако Шмит није теолог, његове тезе о одговорности религије ваљало би да читају и усвајају и теолози и политичари.

Зоран Андрић

Богдан Лубардић: *Философија вере Лава Шестова: апофатичка деконструкција разума*

Службени гласник – Институт за теолошка истраживања ПБФ,
Београд 2010.

541 стр. ; 22 см

ISBN: 978–86–7405–081–1

У издању Института за теолошка истраживања Православног богословског факултета, крајем 2010. године објављена је књига „Философија вере Лава Шесто-

ва“ аутора Богдана Лубардића. Тематски оквир ове студије одређен је у поднаслову књиге, који гласи: „Апофатичка деконструкција разума и услови могућности